

1911

VII.

SKYDDSLAGSTIFTNINGEN

AV

WALBORG BERGSTRÖM.

Ångmaskinens uppfinning år 1789 var en händelse av genomgripande betydelse, som fullständigt omskapade människornas arbetsvillkor och levnadsförhållanden. Den tid som följde kan också med rätta kallas industrialismens tidsålder. Massor av människor drogos från hantverk och jordbruk till fabrikena och städernas osundare levnadsförhållanden, och med varje år slog industrien alltfler arbetsområden under sig.

Fabriksindustrien inverkade inte minst på hemmets område och på kvinnornas och barnens levnadsförhållanden, ty fabrikena frigjorde en stor del av den kvinnliga arbetskraft, som förut tagits i anspråk av husliga sysslor, och kvinnorna måste i stället söka sin bergning ute på den offentliga arbetsmarknaden. Industrien begagnade sig i stor utsträckning av dem, ty de utgjorde en billig och god arbetskraft; även barn läto sig med fördel användas däri, då många enkla handgrepp och lätta sysslor kunde av dem utföras. De minderårigas arbetskraft blev också mångenstädes på det hänsynslösaste utnyttjad.

Arbetet i fabrikena var i början i hög grad hälsovidrigt och förstörande. Livet i tränga, av orenlighet, osunda dunster och stoff uppfyllda arbetslokaler var i sig självt hälsoskadligt. Maskinerna saknade skyddsanordningar och kostade många människor livet. Arbetstiden var omänskligt lång och arbetarnas krafter och arbetsförmåga utnyttjades till det yttersta.

Genom arbetarnas egna organisationer gjordes mycket till förbättrande av förhållandena, men ett verkligt skydd mot de industriella missförhållandena kunde endast åstadkommas på lagstiftningens väg. Den tilltagande kroppsliga urartningen bland industriarbetarna innebar en allvarig fara för folkhälsan, varför arbetarfrågan började ådraga sig allt allmänare uppmärksamhet. Det var dock framför allt ett omänskligt utnyttjande av barnarbetet, som slut-

ligen påkallade lagstiftningens inskridande mot missbruk av den personliga arbetskraften.

De svårigheter, som för ett lands industri skulle kunna uppstå genom en fabrikslagstiftning, t. ex. i konkurrensen med ett annat land, som inte hade liknande lagbestämmelser, ingav emellertid stora betänkligheter. Bland industriidkare i olika länder uppstod i mitten av förra århundradet en ivrig strävan att åstadkomma en likformig arbetarlagstiftning mellan de olika industriländerna. Först år 1890 kom äntligen en internationell arbetarskyddskonferens till stånd. Dess uppgörelse utgör blott begynnelsestegen på arbetarskyddslagstiftningens väg. Förslagen biträdades av flertalet stater, delvis även av Sverige, och ett livligt samarbete på detta område har sedermera alltjämt pågått de olika folken emellan.

I fråga om de enklaste mänskliga fordringar hava skyddsbestämmelserna likformigt genomförts, men i övrigt erbjuda skyddslagarna mycken olikhet i olika länder.

I Sverige liksom i flertalet stater inleddes lagstiftningen om arbetarskydd med utfärdande av bestämmelser till värn mot missbruket av minderårigas användande till visst arbete, minderåriga arbetares skolförhållanden, ålder m. m. Detta föranledde slutligen år 1881 förordningen angående minderårigas användande i arbete vid fabrik, hantverk eller annan hantering. Denna förordning följdes år 1900 av den något verksammare minderårighetslagen, som förbands med några skyddsföreskrifter rörande kvinnliga arbetare, såsom i viss mån dithörande. Under arbetet på förbättrandet av de fabriksarbetande barnens och kvinnornas ställning började övriga arbetare att av lagstiftningen fordra hjälp och skydd för sådant arbete inom industrien, som medförde särskild fara. År 1889 tillkom också en lag om skydd mot yrkesfara. Dess gränser såväl som minderårighetslagens voro dock alltför snävt tillmätta. Ett mera omfattande arbetarskydd blev också alltmer av behovet påkallat, och år 1912 erhöll Sverige en lag om allmänt arbetarskydd.

Skyddslagstiftningen har hittills huvudsakligen haft till föremål arbetstidens längd, nattarbete, raster och söndagsvila, yrkesjukdomar, yrkesfara, arbetsanvisningar och yrkesinspektion m. m. (Minimiåldern är för den fabriksmässiga industrien 13 år för gosse, 14 för flicka; i annat arbete får minderårig icke användas före fyllda 12 år).

I Sverige, liksom i allmänhet också i andra länder, hade arbetarskyddet börjat med bestämmelsen för bergverk och fabriker samt därefter utsträckts till hantverk och hemindustrier, vilkas reglerande medför större ingrepp i den personliga friheten.

Med det arbetarskydd som efterhand beretts minderåriga hade även förbundits en del skyddsföreskrifter rörande kvinnliga arbetare såsom i viss mån därmed närbesläktade. Dessa föreskrifter avsågo företrädesvis skydd vid moderskap.

Senare har från åtskilliga håll, där man arbetar för en verksamare skyddslagstiftning, en strävan gjort sig gällande att bereda särskilt lagskydd åt kvinnliga arbetare. Det framträdde först i yrkande på förbud mot nattarbete för kvinnliga arbetare. Kravet på en sådan lagstiftning förklarades av anhängare grunda sig på omsorgen för det kommande släktet, kvinnornas svagare fysik och samhällshygien.

Flertalet kvinnliga fackföreningar jämte övriga kvinnoorganisationer ställde sig avvisande och misstroagna gentemot dessa strävanden. Den enda särslagstiftning för kvinnliga arbetare, som enligt deras mening är berättigad, är skydd vid moderskap — och då med motsvarande sjukförsäkring. Nattarbetsförbud genomfördes dock i åtskilliga länder. Trots mycket motstånd antogs förslaget i Sverige 1909. I Danmark och Norge hava kvinnorna däremot hittills med framgång bekämpat nattarbetsförbudet, och i dessa länder finnas inga särlagar för kvinnliga arbetare annat än beträffande barnsbörd.

För närvarande förberedes i vårt land ännu en särlag för kvinnor angående normalarbetsdag. Liksom förut mot nattarbetsförbudet och på samma grunder protesterade kvinnornas flertal häremot. De anse att dylika särlagsbestämmelser göra kvinnorna till en obekvämare arbetskraft för arbetsgivarna och försämma kvinnornas arbetsvillkor och konkurrensmöjligheter. De vilja därför dela arbetsvillkor med sina manliga kamrater till dess arbetarskyddet kan utsträckas till både manliga och kvinnliga arbetare inom samma yrkesgrupper.

Det framhålles även av kvinnorna, att man med detta lagskydd ingalunda vinner vad som avses därmed. Det stänger blott för dem en del yrken, såsom t. ex. i följd av nattarbetsförbudet de väl avlönade typograf- och bageriyrkena. I stället drivas kvinnorna in i sämre yrken med lägre löner och sämre arbetsförhållanden och där all kontroll saknas, såsom inom hemarbetsindustrien. Om kvinnorna sålunda nödgas leva i arbetsförhållanden, som betinga en mera knapp och osäker utkomst, så giva de livet åt ett svagare släkte än om de äro hänvisade till t. ex. skiftesarbete under goda ekonomiska förhållanden. Dessutom anser man, att särslagstiftningen kan göras till ett farligt redskap i reaktionens tjänst, och slutligen håller man före, att kvinnorna själva borde få hava sitt ord med i laget angående en fråga, som så nära rör dem själva, och inte likställas med minderåriga, för vilka man lagstiftar utan att inhämta deras samtycke.

Oavsett de olika tankar som hysas angående särlagar beträffande kvinnliga arbetare, erkännes dock från alla håll att arbetarskyddet i mycket hög grad befordrat bättre och sundare arbetsvillkor och levnadsförhållanden. Ännu finns det dock många yrken, som stå utanför skyddslagstiftningen, men det är att hoppas, att den efter hand skall nå allt flera arbetsområden, som behöva dess hägn.